NEROVNOST VE VZDĚLÁVÁNÍ A JEJÍ PROJEVY NA STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH V SOCIALISTICKÉM ČESKOSLOVENSKU

INEQUALITY IN EDUCATION AND ITS MANIFESTATIONS AT SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS IN SOCIALIST CZECHOSLOVAKIA

Michal Šimáně, Lenka Kamanová

Klíčová slova: *střední odborná škola, nerovnost ve vzdělávání, socialistické Československo, orální historie*

Keyword: *secondary technical school, inequality in education, socialist Czechoslovakia, teacher, oral history*

Cíle v ČJ

Autoři se ve svém příspěvku budou soustředit na každodenní život středních odborných škol v socialistickém Československu. Cílem autorů je představit hlavní oblasti nerovnosti ve vzdělávání a její projevy, které existovaly v socialistickém Československu v rámci středního odborného školství (ISCED 3), a to pohledem učitelů. Zároveň budou rovněž prezentovat prostředky vedoucí k její aplikaci a legitimizaci. Příspěvek je dílčím výsledkem projektu Střední odborná škola v socialistickém Československu pohledem dějin každodennosti. Orálněhistorické rozhovory s učiteli (GA ČR, č. projektu 19-24776S)

Teoretická východiska v ČJ

Rok 1948 představoval pro vývoj Československa ve 2. pol. 20. století významný dějinný mezník. Komunistická strana Československa získala veškerou politickou moc, čímž začaly rozsáhlé společenské změny, které ovlivnily podobu mnoha oblastí života společnosti (Crampton, 1997). Jednou z oblastí, které se tyto změny dotkly, byla i oblast školství. Jeho podoba měla odpovídat potřebám strany. Ačkoliv Československo bylo vnímáno jako jedna z nejvíce rovnostářských zemí bývalého východního bloku, a to i vzhledem k otázkám vzdělávání (viz např. Simonová, 2011), nelze se domnívat,

že na československých školách neexistovaly nerovnosti ve vzdělávání, případně nerovnosti v příležitostech ve vzdělávání, jak ve stručnosti ukázal například i výzkum Zounka, Šimáně a Knotové (2017) zaměřený na základní školy v době socialistického Československa. Lze proto předpokládat, že nerovnost existovala i v případě socialistických středních odborných škol v Československu, na které je tento příspěvek zaměřen.

Metodologie v ČJ

Příspěvek je primárně založen na datech získaných metodou orální historie. Celkem autoři vychází z analýzy 18 rozhovorů s 11 pamětníky, kterými jsou učitelé odborných předmětů, kteří působili na středních odborných školách v bývalém Jihomoravském kraji před rokem 1989. Tato data autoři dále doplnili analýzou dobových pedagogických periodik, jako je např. časopis Odborná škola či Jednotná škola a studiem dobové legislativy, zejména z oblasti školství.

Závěry v ČJ

Výsledky našeho výzkumu ukazují, že ačkoliv Komunistická strana Československa v oficiálních legislativních dokumentech zajišťovala všem stejný/rovný přístup v otázkách vzdělávání na všech typech škol, praxe na středních odborných škol v socialistickém Československu byla odlišná. Nerovný přístup k žákům těchto škol nabíral různých podob a prolínal se v mnoha oblastech jejich školního života, např. již při přijímacím řízení na střední odborné školy, u maturitních zkoušek či při podávání přihlášky na některou z vysokých škol.

Souhrn příspěvku v AJ

The aim of the paper is to present the main areas of inequality in education that existed in socialist Czechoslovakia in secondary technical schools (ISCED 3). The paper is based on the data obtained by the oral history method with witnesses – teachers of vocational subjects who had worked at secondary technical schools before 1989. These data were further supplemented by the analysis of period pedagogical periodicals and legislation. The results of the research show that although the Communist Party of Czechoslovakia, in official legislative documents, provided the same approach to everyone in terms of education at all types of schools, the practice at secondary vocational schools in socialist Czechoslovakia was different. Unequal access to pupils of these

schools took various forms and intertwined in many areas of their school life, for example during the admission procedure for secondary vocational schools, at school-leaving examinations or when applying for one of the universities.

Bibliografie

Crampton, R. J. (1997). *Eastern Europe in the Twentieth Century – and After*. University of Oxford: Psychology Press.

Simonová, N. (2011). *Vzdělanostní nerovnosti v české společnosti: vývoj od počátku 20. století do současnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Zounek, J. Šimáně, M., & Knotová, D. (2017). *Normální život v nenormální době. Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Praha: Wolters Kluwer.